

POČINÁ SE PRVNÍ DEN DEKAMERONU, KDY PO VÝ-
KLADU AUTOROVĚ — JAK DOŠLO K TOMU, ŽE SE
SEŠLY K SPOLEČNÉMU BESEDOVÁNÍ OSOBY, JEŽ
POZDĚJI VYSTOUPÍ — ZAČÍNÁ JEDENKAŽDÝ POD
VLADĚNÍM PAMPINEY VYPRÁVĚT, CO JE MU LIBO

Kdykoli, velepřívabné paní, pomyslím na to, jak jste
všechny již od přírody soucinné, seznavám, že toto dlo bude
mít podle vašeho soudu vážný a chmurný začátek, neboť ve
svém čele nese bolestnou vzpomínku na nedávné umírání
morem, jež rozesmátňuje každého, kdo je viděl či jinak
se s ním seznámil.

Nechci však, aby vás to odstrašilo od dalšího čtení a abyste
se domnívaly, že budete muset během čebdy neustále mjet
nářky a slzy. Necht tento hrozný začátek není pro vás ničím
jiným, než je pro poutníky drsné a strmé skalisko, za nímž
leží překrásná a libezná rovina, jež se zdá poutníkům tím
přívabnější, čím obtížnější bylo vylézt na ono skalisko a se-
stoupit s něho. A jako po největší veselosti přichází smutek,
tak hoře končí veselím, jež přichází po něm.

Po těchto krátkých nepřijemnostech (pravím krátkých,
neboť jsou obsaženy jen v několika slovech) přijde velmi brzo
příjemnost a zábava, kterou jsem vám před tím slíbil a kterou
byste možná po takovémto začátku ani nečekaly, kdybych
vám o ní byl napřed neřekl.

Kdybych vás byl totiž mohl vést jinudy tam, kam vás chci
zavést, a nemusel vás vést po tak drsné stezce, jako je tato,
byl bych to opravdu rád udělal: protože však by bez této
vzpomínky nebylo možné ukázat vám, jaká byla příčina
věcí, o nichž budete zanedlouho číst, přivádí mne tato ne-
zbytnost k tomu, abych o tom psal — a již začínám.

Pravím tedy, že od spásnosného vtělení Syna Božího
dospěla léta čísla tisíc tři sta čtyřicet osm, když do vy-

nikajícího města Florencie, krásnějšího nad všechny ostatní
města italská, přišel vražedný mor, který byl poslán na
smrtelníky buď živem nebeských těles, nebo ze spravedlivé-
ho Božího hněvu, abychom se napravili; povstal několik
roktů dříve ve východních zemích, připravil je o nešťastné
množství lidí, a přenášeje se bez ustání z jednoho místa na
druhé, nemilosrdně šířil se na západ.

Nepomáhala proti němu žádná důmyslnost ani lidská
obežetelnost, která pomocí účedníků k tomu určených
vycísila města od mnohého neřádstva, zakázala každému
nemocnému vstupovat do města a dala mnohé rady, jak si
uchovat zdraví. Nepomáhaly ani ponížené prosby, které
zbožní lidé ne jednou, ale mnohokrát v dlouhých procesích
a jinými způsoby vysílali k Bohu: asi už začátkem jara řeče-
ného roku: se začaly divuplným způsobem ukazovat jeho
hrozné bolestné účinky. A nebylo tomu jako na východě,
kde jasným znamením nevyhnutelné smrti bylo krvácení
z nosu, nýbrž při začátku nemoci naskakovaly mužům i že-
nám buď ve slabších, nebo v podpaží jakési otoky, z nichž
některé vyrostly do velikosti obyčejného jablka, jiné do velí-
kosti vejce; některé vyrostly více, některé méně a obydční
lidé jim říkali boule. Tyto smrtonosné boule se během
krátké doby začaly z jmenovaných míst rozšiřovat a vyvstá-
vat na kterékoli jiné části těla, načež se začaly měnit v černé
či tmavomodré skvrny, které mnoha lidem naskakovaly na
pazích a stehnech a jinde po těle; u někoho se objevovaly
skvrny veliké a v malém počtu, u někoho byly malé, zato
jich bylo hodně. A jako byly a zůstávaly první boule zname-
ním nevyhnutelné smrti, tak byly skvrny pro každého, u koho
se vyskytly, znamením brzkého konce.

Ukázalo se záhy, že proti této nemoci nepomáhá ani rada
lékařů, ani žádný lék; buď to bylo proto, že se tomu vzpj-
rala povaha choroby, anebo že léčící (jejichž počet byl pře-
veliký — a byli to kromě učenců i muži a ženy, kteří ne-
mli o lékařství ani potuchy) ve své nevědomosti nepoznali,
z čeho choroba povstává, a proto nepředeepisovali náležitý
lék, takže se uzdravilo jen málo lidí, ba skoro všichni hynuli.

třetlho dne poté, co se u nich objevily uvedené příznaky. Ten umíral rychleji, onen pomaleji, ale všichni umírali bez horečky či nějakých jiných příznaků.

Mor zuřil proto tak silně, že se stryken přenašlel s nemocných morem na osoby zdravé, nejímak než to dělá oheň, když jsou mu hodně nablízku věci suché nebo masné. A choroba měla sílu ještě tím větší, že se nemoc či společný důvod k smrti přenašlel na zdravé lidi nejenom hovorem a stryken s nemocnými, ale, jak se ukázalo, tuto nemoc způsobovalo i to, že se někdo dotkl šatu či některé jiné věci, které se dotýkal či které používal nemocný.

Je s podivem slyšet to, co vám musím povědět — ale nevidět to tolik lidí a nevidět to já sám na vlastní oči, sotva bych se tomu odvážil uvěřit a tím méně to psát, i kdybych to byl slyšel od jakkoli důvěryhodného člověka. Říká vám tedy, že ona vlastnost moru šířit se s jednoho člověka na druhého — jak o tom vypravuji — byla tak silná, že se tato choroba nepřenašlela jen s člověka na člověka, ale že také — a to se mnohokrát ukázalo, — stačilo, aby se věci nějakého nemocného či člověka, jenž na tuto nemoc zemřel, dotkl nějaký tvor nepatřící mezi lidi, a nejenom se nakazil, ale nemoc ho v převelice krátké době zabila. O tom jsem mimo jiné případy — jak už jsem před chvílí řekl — nabyl na vlastní oči takovéto zkušenosti: na ulici byly vyhozeny hadry nějakého chudáka, jenž zemřel na tuto chorobu, a tu se stalo, že k nim přišli dva vepři, kteří se v nich podle svého zvyku velmi ryli a hrabali nejprve rypákem a potom i těsáky; za hodinku nato se však už trochu potáceli, jako by požíli jedu, a pak se oba dva svalili na hadry, které ke světnu něčestí skubali.

Z takovýchto případů a z mnoha jiných, podobných nebo ještě horších, zrodily se pak různé obavy a smyšlenky u těch, kteří zůstali na živu, a skoro všechny vedl jeden velmi krutý cíl — totiž vyhnout se nemocným a uprchnout před nimi a jejich věcmi, a každý doufal, že se tak sám zachrání.

Někteří se domnívali, že se dá této chorobě čelit tím, že budou střídáně žít a zřeknou se všeho nadbytku. I vytvořili si

společnosti a žili odloučení od všech ostaních; usadili se a zavřeli se v domech, kde nebyl žádný nemocný a kde se dalo lépe žít, požívali zde velmi střídáně nejjemnějších pokrmů a nejlepšíh vín, vyhýbali se jakémukoli přepychu, nechťeli, aby je někdo přišel navštívit, nepřáli si slyšet zvenčí žádně zprávy o smrti a nemocných a tak tu pobývali za zvuků hudby a při zábavách, kterých si mohli dopřát.

Někteří byli opacného mínění a tvrdili, že nejzaručenějším lékem na tuto chorobu je hodně pít, užívat si, chodit za zpěvu písní a uprostřed žertů na procházky, ukájet pokud možno každou choutku a smát se a vysmívat se všemu, co se děje. A jak to říkali, tak také dělali, co mohli; dnem i nocí táhli z hospody do hospody, plli nadmíru a bez míry a navíc ještě ležli do cizích domů, sotvaže tam vyčemichali něco, co by jim přišlo k chuti či způsobilo jim zábavu.

Mohli to docela snadno dělat, neboť každý — jako by už neměl dál žít — se vzdal svých věcí tak jako sebe sama: většina domů se proto stala majetkem všech a cizinec, jenž do nich vešel, počínal si tu tak, jako si tu předtím počínal jejich vlastní pán.

Ale i při těchto zvířeckých předsevzetích se vyhýbali nemocným, jak mohli.

Za tohoto strádání a soužení skoro úplně upadla a poklesla v našem městě cihodná vážnost zákonů jak božských, tak lidských, protože ti, kdo je měli spravovat a vykonávat, buď zemřeli jako ostatní lidé, nebo byli nemocni, či zůstali bez všech pomocníků, takže nemohli svůj úřad vykonávat a každému bylo tedy dovoleno, aby si dělal, co chtěl.

Mnozí jiní zachovávali mezi těmito dvěma druhy lidí střední cestu, neomezovali se v jídle tak jako ti první, ani se neoddávali pít a neuzavírali se, nýbrž chodili na procházky. V ruce nosili některé květiny či vonné byliny či různé druhy koření a co chvilí si je přidržovali u nosu, ježto měli za to, že nejlépe je osvěžovat mozek takovýmímto vůněm; vzduch totiž úplně ztěžkl a páchl puchem mrtvol, nemocí a léků.

Někteří smýšleli krutěji (jako by to bylo snad jistější) a říkali, že proti moru není lepšího léku a nic tak dobrého jako utéci před ním; z té příčiny se proto nestarali o nic jiného než o sebe a mnoho mužů a paní opustilo své město, své domy, svůj kraj, své příbuzné a svůj majetek — a vyhledávalo cizí nebo své venkovské statky, jako by je nemohl dostitnout hněv Boží, trestající tímto morem lidské nepřevosti, ať už byli kdekoli, a jako by hněv Boží zamýšlel postihnout jenom ty, kteří meškali za hradbami svého města, anebo jako by byli toho mínění, že nikdo nemá zůstat v městě a že nadešla každému jeho poslední hodinka.

Třebaže všichni tyto lidé různých názorů nezemřeli, přece jen se všichni nezachránili. Naopak, mnoho lidí sdíljejících ten i onen názor se roznemohlo, a protože ještě v době, kdy sami byli zdraví, dali příklad těm, kteří byli zdraví i teď, hynuli nyní skoro všemi lidmi opuštěni.

A nehlédneme-li už na to, že se jeden občan štítil druhého, že se skoro žádný souseď nestaral o druhého a že se i příbuzní buď vůbec nestykali, anebo jenom zřídka, a to ještě na dálku, toto soužení naplnilo duše mužů a žen takovou hrůzou, že bratr opouštěl bratra, strýc synovce, sestra bratra a často i žena opustila svého manžela — ba, co je ještě horší a skoro neuvěřitelné — otcům a matkám se ošklivilo navštěvovat a obsluhovat své děti.

A tak tomu neštěstnému množství mužů a žen, kteří onemocněli, nezbyvalo jiné pomoci než pomoc milosrdných přátel (a těch bylo málo) anebo lakotného služebníctva, které lákala k službě tučná a nestydatá mzda, ačkoli přesto přese všechno i těchto lidí nebylo mnoho. Byli to vesměs lidé obhroublí a navíc neznali takového služeb, takže neposloužili mým jiným než tím, že podali něco, co si nemocní přáli, anebo přihlíželi, jak umírají. A mnohokrát se stalo, že při takovéto službě kvůli výdělku zahubili sami sebe.

Z toho, že nemocné opouštěli jejich souseď, příbuzní a přátelé a že byl nedostatek služebníctva, vzešel pak obyčej, před tím skoro vůbec nesyňchaný, že si žádná nemocná žena, ať už byla jakkoli půvabná či krásná či urozená, nedělala

starosti s tím, že měla k obsluze muže ať už byl jakýkoli, mladý či starý — a že před ním beze studu odhalovala křeťoukovi část těla stejné tak, jako by to byla učnila před ženou, jen proto, že to vyžadovala při její nemoci nutnost; a to možná bylo příčinou, že ony ženy, jež se uzdravily, byly potom méně počestné.

Mimo to zachvátila smrt i mnoho takových lidí, kteří by byli možná vyvázli, kdyby byli bývali ošetřeni; a tak proto, že se nemocným nedostalo vhodné péče, i proto, že mor velmi řádl, bylo v městě takové množství lidí umírajících ve dne v noci, že každý tnul, když o tom slyšel, natož potom když to viděl. Z té příčiny se tedy skoro musely zrodit mezi těmi, kteří zůstali na živu, takové mravy, jež se přičly mravům dřívějším.

Bývalo zvykem (jak to vídáme ostatně ještě dnes), že se v domě zemřelého scházely ženy z příbuzenstva a ze susedství a tam plakaly s ženami, jež byly mrtvému nejbližší; příbuzní a souseď se zase shromažďovali spolu s jinými měšťany před domem zesnulého a podle toho, k jakému stavu zesnulý patřil, přišlo sem kněžstvo, načez ti, kteří byli střežného stavu jako mrtvý, odnesli na ramenu zesnulého s pohřební obřadností uprostřed voskovic a zpěvů do kostela, jež si nebožtík vybral již před smrtí.

Když se ovšem zvětšila krutost moru, tyhle všechny obyčejce buď úplně, nebo větším dílem pomínuly a na jejich místo nastoupily nové. Umírající totiž nejenom neměli kolem sebe mnoho žen, ale bylo i mnoho takových, kteří odešli z tohoto života beze svědků. Bylo tedy velice poškrovnu těch, nad nimiž jejich příbuzní žalostně zanařkávali a prošli hořké slzy a na místo toho nyní nastoupil smích, žerty a družné zábavy — zvyk, jež si paní, odloživše z velké části ženskou soucitnost, pro svou spásu brzy znamenitě osvojily.

Vzácný úkaz byl, když mrtvolu doprovázelo do kostela deset nebo dvanáct susedů — a to ještě nebyli ctihodní a vznešení měšťané, nýbrž jakýsi druh hrobařů, pocházejících z drobného lidu, kteří si dávali říkat pochováváci; konali

tyto služby za peníze, nosili máry kvapným krokem — a to nikoli do onoho kostela, který si nebožtík před smrtí učil, ale nejdříve do toho, který byl nejbliže. Za marani pak chodivali čtyři nebo šest kněží s několika svícemi a leckdy vůbec bez svíce. Tito kněží se však příliš neunavovali dlouhými a slavnostními obřady, ale za pomoci oněch hrobníků kladli nebožtíka do toho prázdného hrobu, který byl nejbliže po ruce.

Pohled na drobný lid a také na velkou část středních vrstev byl ještě žalostivější. Snad naděje, snad bída je nutily zůstat doma, a protože byli pořád ve styku se sousedy, upadali do nemoci denně po tisících; a ježto je také nikdo neobsluhoval a nijak neošetřoval, umírali naveskrz bez možnosti záchran. Ve dne v noci hynulo mnoho lidí na veřejné ulici a množil se těch, kteří sice zemičeli doma, dávali zvěst o své smrti teprve zápachem rozkládajícího se těla. A mrtvých i umírajících — všude plno.

Většinou z nich posloužili sousedé, hnáni k tomu jednak strachem, aby jim neškodil rozklad mrtvol, jednak soucitem, který měli se zesnulými. Buď sami, nebo s pomocí nosičů — jestliže je mohli sehnat — vynášeli ze svých domků těla zemřelých a kladli je před vrata, takže ten, kdo šel okolo, mohl jich tam obzvláště ráno vidět nesčetné množství: potom teprve poslali pro máry, ale byly i takové případy, že pro nedostatek már byli nebožtíci kladeni na nějaké prkno.

A jedny máry nesly častokrát dva či tři nebožtíky pohromadě, ba bylo by se dalo napočítat i mnoho takových már, na nichž spočívala manželka se svým chotěm, dva či tři bratři nebo otec a syn či tak podobně. A nesčíslněkrát došlo k tomu, že pro někoho šli dva kněží s křížem a tu se za nimi pustili nosiči s třemi nebo čtyřmi márami a někde, kde se kněží domnívali, že mají pohřbit jednoho mrtvého, měli jich potom k pohřbívání šest či osm a leckdy i víc. Proto také nikdo neprokazoval těmto zesnulým úctu jedinou slzou či svíčkou či doprovodem na poslední cestě. Věci naopak dospěly tak daleko, že se nikdo o umírající lidi nestaral víc, než by se dnes starali o kozy. A tak velmi zřetelně vyšlo

najevo to, co by byl přirozený běh věci drobnými a řídkými strastmi nikdy nemohl ukázat mrtvícím, že totiž všechno je třeba snášet trpělivě a že velikost útrap může učinit i z nemudrců lidi odevzdané a bezstarostné.

Když se ukázalo, jaké množství je nebožtíků, kteří byli ke každému kostelu každý den a takřka každou hodinu přinášeni, a když se už na hroby nedostávalo svaté půdy zvláště proto, že před tím chtěli dát každému podle starobylého zvyku jeho místo, začaly se místo toho na hřbitovech — neboť všude bylo už plno — kopat obrovské jámy a do nich byli kladeni přinášeni nebožtíci po stovkách.

Byli sem ukládáni tak, jako se nakládá v lodích zboží — vrstva na vrstvu; každou vrstvu posypali trochou země a tak pokračovali, až byla jáma plná.

Abych však nešel do všech podrobností našich utrpení, jež tenkrát postihla město, pravím, že ony zlé časy, jež na ně přišly, neušetřily proto o nic méně a v ničem jeho okolí, kde v roztroušených vsích (ponecháme-li stranou opevněná místa, která se i ve své malosti podobala městem) a v polích umírali bední a nuzní rolníci a jejich rodiny; umírali bez jakéhokoli ošetření lékařem či bez péče služebnictva na cestách, na obdělávaných polích a doma, ve dne v noci, ba hynuli ne jako lidé, ale skoro jako dobytek.

Proto se mravy venkovanů uvolnily stejně tak jako mravy městani; nestarali se o své věci a záležitosti, naopak všichni jako by očekávali smrt toho dne, jehož jitra se dožili, snažili se ze všech sil nikoli o to, aby pomáhali na svět budoucím plodům dobytka, země a svých nekdějších prací, ale o to, aby spotřebovali vše, co bylo po ruce. Tak se stalo, že z chlévů, kam patřili, byli vypuzeni volí, osli, ovce, kozy, vepři, slepice, dokonce i psi — člověku nejvčetnější — a potulovali se, jak jim bylo líbo po polích, kde dosud stálo opuštěné obilí, nejmenom nesklizené, ale i nepožaté. A mnohá zvířata — jako by měla rozum — vracela se syta na noc domů, když se přes den napásala, aniž je musel hnát pastýř.

Co ještě dodat — když opustíme venkov a vrátíme se do města — ne-li to, že krutost nebo a snad zčásti také lidí byla

taková, že za zdmi města Florencie, jak se má za jisté, vzhledem k prudkosti morové choroby a okolnosti, že mnoho nemocných bylo špatně ošetřováno či opuštěno ve svých bédách, protože zdravotí měli strach — zahynulo od března do července přes sto tisíc lidských tvorů. Nebýt morové rány, nikdo by si byl možná ani nepomyslíl, že město mělo tolik obyvatel.

Kolik velikých paláců, kolik krásných domů, kolik šlechtických sídel, kdysi plných služebnictva, pání a paní, bylo nyní opuštěno do posledního sluhu! Kolik starobylých rodů, kolik velebohatých dědiců, co vzácného jmění se náhle octlo bez řádného dědice. Kolik statných mužů, kolik krásných paní, kolik roztomilých mladíků, které by byli nejenom jiní, ale sám Galenus, Hippokrates či Askulap uznali za nejzdravější, snídalo ráno se svými rodiči, druhý a přáteli a večer už večerelo na onom světě se svými předky.

Mně samotnému už je lito probrat se tolika strastmi, proč nyní pomínám onu část utrpení, kterou pomínout mohu, a pravím, že jednou, když už to v městě došlo tak daleko, že bylo skoro bez obyvatel, sešlo se v cihrodném kostele Santa Maria Novella (jak jsem se potom dověděl od jedné důvěryhodné osoby) kteréhosi úterního jitra, kdy v kostele nebyl skoro nikdo jiný, sedm paní; přišly na služby Boží v tmavých šatech, jak si to doba žádala, a byly to paní, jež vzájemně poutalo přátelství, sousectví či přibuzenství. Ani jedna z nich nepřekročila dosud věk osmadvaceti let a žádné z nich nebylo méně než osmnáct; každá byla moudrá, z urozené krve a krásná co do zjevu, vybraných mraví i počestnosti.

Pověděl bych jejich pravá jména, kdyby mi v tom nebránil závazný důvod, a to ten, že nechci, aby se některá z nich styděla za věci, které si vyprávěly a poslouchaly a na něž za chvíli dojde — neboť dnes jsou z důvodů svrchu uvedených mravy poněkud přísnější, než byly tenkrát; ba byly tenkrát daleko a daleko volnější nejenom pro lidi tak staré, jako byly ony paní, ale i pro věk mnohem zralejší. Nechci také poskytnout záminku závistníkům (kteří jsou vždy pohotově ha-

nobit každý chvályhodný život), aby mohli hanlivými slovy snižovat počestnost oněch znamenitých paní. Aby však každý vyrovnal sebe zmatku, která právě mluví, mám v úmyslu dát každé z nich jméno, jež zcela nebo zčásti odpovídá jejím vlastnostem.

První z nich a té nejstarší dáme jméno Pampinea, druhé Fiammetta, třetí Filomena, čtvrté Emilia, páté potom Lauretta, šesté Neffle a poslední nikoli bez důvodu nazveme Elisa.

Tyto paní se sešly v jedné části kostela — ne z nějaké smluvené příčiny, ale náhodou; sedly si takřka do kroužku, po dlouhých stoncích se přestaly modlit očenáše a začaly si mezi sebou vyprávět mnoho všílňavých věcí o tom, jaké jsou časy. Po nějaké chvíli, když ostatní mlčely, Pampinea se takto rozhovořila:

„Mé drahé paní, možná že jste jako já mnohokrát slyšely, že ten, kdo se pocitvě řídí svými právy, nikomu nekrivdí. Je přirozeným právem každého, kdo přijde na svět, hledět si svého života, uchovat jej a hájit — a tohle se uznává do té míry, že se už několikrát stalo, že někdo mohl beztravně zabít člověka, aby uchoval život sobě. A jestliže to připouštějí zákony, které se starají, aby se každému smrtelníku dobře žilo, oč více tedy smíme my a kdokoli jiný použít k záchraně svého života prostředků, jež se naskyrají, aniž tím někoho urazíme? Kdykoli se bedlivě porozhlédnu po našem chování dnešního rána a za jiter dřívějších a kdykoli se zamyslím, jak časté jsou naše rozmluvy, vidím a vy to můžete vidět rovněž, že každá z nás má obavy o svůj život. Nedívám se tomu, ale když uvážím, že všechny se po žensku děsíme, tu jsem velice překvapena, že se nesaňžime odpomoci nějak tomu, čeho se každá z nás bojí.

Připadá mi to, jako bychom zde meškaly jen proto, aby-choím mohly a musely vidět na vlastní uši, kolik mrtvol bylo uloženo do hrobu a slyšet na vlastní uši, zda ti mniši tady, jejichž počet je stále menší a menší, zpívají své hodinky v příslušnou dobu či abychom každému, kdo se tu objeví, ukázovaly svým šatem, jak veliké jsou naše strasti a kolik jich je.